

Himalaya på dina axlar

En rapport om etisk turism och bärares
rättigheter i Nepal

**Text: Jenny Bergström
Katrín Lindbäck
Bilder: Elsie James
IPPG**

**Röda Korsets Folkhögskola
2009**

Sammanfattning

I rapporten finns en beskrivning av hur situationen ser ut i Nepal idag. En sammanställning av hur sex svenska researrangörer arbetar med etisk turism och bärares rättigheter presenteras, med riktlinjer och exempel på hur researrangörer kan jobba med etisk turism och bärares rättigheter. Det finns även tips och råd till resenären som funderar på att åka till Nepal för att vandra.

Nepalesiska bärare skadas varje år av höjdsjuka, köldskador och uttorkning efter att ha utsatts för de extrema förhållandena i bergen med endast bomullsjackor och tygskor eller sandaler. Flera har tvingats amputera kroppsdelar på grund av köldskador. Utöver avsaknad av ordentliga kläder och skor, skydd, mat, sjukvård och försäkring, som kan få livshotande konsekvenser saknar även många bärare utbildning i bergssäkerhet (till exempel lavinkunskap), miljökunskap och hälsovårdskunskap (hygien/HIV/könssjukdomar). Det är hård konkurrens mellan de runt sexhundrafemtio trekkingföretag som finns i Nepal.

Intervjuer har genomförts på plats i Nepal med nepalesiska trekkingföretag, guider, bärare och organisationer som arbetar för bärarnas rättigheter. Slutsatserna är att bärarnas situation har förbättrats något sedan 2006, då inbördeskriget tog slut i landet. Nu finns bestämmelser om minimilöner, maxvikter med mera. Men ett stort problem är att dessa inte alltid följs. Turism är en viktig inkomstkälla för många människor i Nepal och det är ett måste att göra turismen så ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar som möjligt. Konsumentmakt är ett nyckelord för detta. De som anlitar bärare, antingen direkt eller genom ett trekkingföretag, måste ställa krav på att bärarna behandlas etiskt. För det krävs kunskap om vilka krav man ska ställa. Men, för att göra jämförelsen Elsie James från International Porter Protection Group tar som exempel; när vi köper t.ex. ett kylskåp tar vi reda på exakt vad vi får för våra pengar och ställer krav. Energianvändning, hållbarhet, märke, garantier, färg... Varför har vi så svårt att göra detsamma när det handlar om vilka tjänster vi köper på vår semester?

Summary

This study describes the current situation in Nepal. A compilation of how six Swedish travel agencies are working with ethical tourism and porters' rights is presented. There are also guidelines and examples to show ways that travel agencies can work with these questions, as well as tips and advises to a tourist who considers going to Nepal for a trek.

As a result of being exposed to the extreme conditions of the Himalayas with only light cotton jackets and fabric shoes or sandals, many porters are injured every year from altitude sickness, frost bites or dehydration. Several have been forced to amputate body parts due to frost bites. In addition to the possibly life threatening lacking of proper clothing and shoes, shelter, food, health care and insurances, many porters also lack education in mountain safety (for example avalanche knowledge), environmental issues and health issues (hygiene/HIV/sexually transmitted diseases). There is tough competition amongst the six hundred and fifty Nepalese trekking agencies.

Interviews have been conducted in Nepal with Nepalese trekking agencies, guides, porters and organizations which work for porters' rights. The conclusions are that the situation for porters has improved some since the end of the civil war in 2006. These days there are rules on minimum wages, maximum weights etc. But there is the big problem of these rules not being complied with. Tourism is an important source of income for many Nepalese persons and it's crucial to make the tourism as economical, social and environmental sustainable as possible. A key word in doing this is consumers' power. The people that, directly or indirectly through a trekking agency, hires a porter have to demand that the porters are getting the rights they are entitled to. To do this, you need knowledge of which demands to make. But, to make the comparison provided by Elsie James from International Porter Protection Group; when we buy a new refrigerator we check carefully that it's price worthy and we make a number of demands. Energy efficiency, durability, brand, guaranties, color... Why is it so difficult doing the same when it comes to services we buy on our holidays?

Innehåll

1. Inledning.....	5
2. En viktig inkomstkälla.....	6
3. Tuffa arbetsvillkor	6
4. Turisters okunskap bromsar utvecklingen	7
5. Demokrati gav förbättring.....	8
6. Kvinnliga bärare och guider.....	9
7. Svenska researrangörer.....	10
8. Råd till researrangörer	12
9. Råd till resenären	14
10. Slutsatser	15
11. Referenser och länkar	16

1. Inledning

Att vandra och bestiga berg i Himalaya är en utmaning och en fantastisk upplevelse som många drömmer om. Nepal *världens tak* är ett land som ger fantastiska möjligheter till detta. Tänk på Mount Everest, världens högsta berg, och många av oss föreställer sig sherpas som är en självklar del av de stora expeditionerna. Men många bärare arbetar också för tusentals turister som vandrar i bergen årligen. Många vandrare använder bärare för att orka med de tuffa strapatserna och den höga höjden. De erfarna sherpas som deltar i bestigningarna av Everest kommer ofta från höghöjdsområden. Däremot är de flesta vanliga bärare från lågländsområden och är lika ovana vid den höga höjden och svåra förhållandena i bergen som västerländska turister.

Bärare är en viktig del av vandringar och klättringar i Himalaya och ger uppskattade arbetstillfällen för nepaleser, men deras arbetsvillkor kan ibland framstå som en chock för västerlänningar. Föreställ dig att bära en tung packning på uppemot 50 kg upp och ner för branta bergssluttningar dag efter dag, i alla sorters väder, med endast sandaler på fötterna och en sopsäck som regnskydd. Det finns en myt i väst om att sherpas och bärare är supermänniskor. De tunga vikterna de bär, kylan och den höga höjden är inget som berör dem. De är annorlunda än oss andra. Men detta stämmer förstås inte. Nepalesiska bärare drabbas fyra gånger oftare av olyckor eller sjukdomar än västerländska vandrare som kommer till Nepal. Varje år dör bärare i onödan uppe i bergen. De kan ha drabbats av köldskador, snöblindhet, olyckor eller andra skador som gör att de inte kan arbeta i framtiden. Det finns incidenter, där bärare har övergetts av trekkinggrupper när de blivit sjuka. Bärare har även övergetts i snöstormar där turisterna har evakuerats med helikopter. Problemen förekommer inte bara i Himalaya utan över hela världen. Bärare används till exempel under vandringar i Anderna i Sydamerika och vid bestigningar av Kilimanjaro i Afrika.

Ska vi därmed sluta vandra i dessa länder? Definitivt inte. Bärarna behöver arbetstillfällena. Nepal är ett av världens fattigaste länder och sedan inbördeskriget tog slut 2006 har turismen åter blomstrat i landet. Inkomsterna är väl behövda för många familjer, som vanligtvis lever som småjordbrukare på landsbygden. Att göra ett bra och medvetet val kan göra stor skillnad. Turismen är en av världens snabbast växande näringar och sysselsätter 11 procent av världens arbetskraft. Därför är det viktigt att reflektera över vad resandet egentligen innebär för oss själva, den plats och de människor vi möter. Det tilltagande resandet och valet av nya resmål medför både sociala och miljömässiga problem.

I rapporten finns en beskrivning av hur situationen ser ut i Nepal idag. En sammanställning av hur sex svenska researrangörer arbetar med etisk turism och bärares rättigheter presenteras, med riktlinjer och exempel på hur researrangörer kan jobba med frågorna. Det finns även tips och råd till resenären som funderar på att åka till Nepal för att vandra eller klättra.

Rapporten är framtagen för kursen Rättvis Handel vid Röda Korsets Folkhögskola under vårterminen 2009. Studien bygger dels på en enkätundersökning bland svenska researrangörer och dels på intervjuer och observationer under en studieresa till Nepal.

2. En viktig inkomstkälla

Efter jordbruket är turism den näst största näringen i Nepal. Turismen genererar cirka två procent av landets bruttonationalinkomst (BNP) och är den tredje största källan till utländsk valuta. Men effekten av turismen på ekonomi och sysselsättning är mycket större och hela näringen utgör totalt 13 procent av Nepals BNP. Turismen har särskilt stor betydelse som sysselsättare på landsbygden och skapande av arbetstillfällen i små och medelstora företag. Största delen av turisterna som besöker Nepal kommer från Europa.

Turism är känslig för konjunktursvängningar och politisk instabilitet. I Nepal blomstrade den under 1990-talet då resandet i världen generellt sett steg och samtidigt gick landet igenom en politisk tid av en mer demokratiserad monarki. 1993 och 1994 stod turismen för 4,1 procent av landets BNP. Men när sedan inbördeskriget bröt ut 1996 så sjönk antalet turister år för år på grund av det oroliga politiska läget. Efter fredsavtalet 2006 har antalet turister återigen stigit och är nu uppe i cirka 500 000 per år. Under början av 2009 har dock en nedgång kunnat märkas på grund av den världsomfattande ekonomiska nedgången. Nepals regering har utsett året 2011 till landets turismår, med ett mål på en miljon besökande turister. Idag är det en hård konkurrens mellan de runt 650 trekkingföretagen som finns i Nepal.

3. Tuffa arbetsvillkor

De flesta vandrare skulle inte drömma om att bemästra Himalaya utan vandrarkängor, ullstrumpor, skaljacka, fleecetröja och underställ. Nepalesiska bärare skadas varje år av höjdsjuka, köldskador och uttorkning efter att ha utsatts för de extrema förhållandena i bergen med endast bomullsjackor och tygskor eller sandaler. Flera har fått amputera kroppsdelar på grund av köldskador.

Utöver avsaknad av ordentliga kläder, skor, skydd, mat, sjukvård och försäkring, som kan få livshotande konsekvenser saknar även många bärare utbildning i bergssäkerhet (till exempel lavinkunskap), miljökunskap och hälsovårdskunskap (hygien/HIV/könssjukdomar). De kan även drabbas av hemlängtan, när de är borta från familjen i flera månader och bli mer benägna att dricka och spela. Bärare kommer ofta från fattiga diskriminerade grupper i samhället. Därför kan de utsättas för diskriminering av sina landsmän i form av låga löner och dåliga arbetsvillkor.

En incident som rapporterades till International Porter Protection Group (IPPG) under hösten 2008 är ett fall med den 17-årige bäraren Nisan. Han övergavs av sin trekkinggrupp på ett pass på 5 417 meters höjd, under en vandring på Annapurna Circuit. Nisan hade endast jeans, en tunn jacka och tunna skor utan strumpor. Monsunregnen, som pågick mycket längre än vanligt det året, gjorde att gruppen hamnade i en snöstorm på den höga höjden. När gruppen närmade sig passet blev Nisan svag och kunde inte fortsätta. Trekkinggruppen lämnade honom i ett tehus längs vägen och de andra bärarna tog hans packning och fortsatte vandringen. Nisan led av uttorkning och höjdsjuka och var ensam kvar i tehuset

under ett dygn. Därefter försökte Nisan på egen hand ta sig ner för berget och hittades av en annan trekkinggrupp på väg upp. Nisan var i ett så dåligt skick att han fick bäras ner för berget och flygas till ett sjukhus i Pokhara, då han hade allvarliga symptom för hjärnödemed. Nisan överlevde och företaget han arbetade för betalade hans sjukhuskostnader. Men det blev inga påföljder för varken företaget eller turisterna, som hade brösttit i sitt ansvar. Företaget hade struntat i att utrusta Nisan med kläder och skor anpassade för vandringen och turisterna satte sin egen semester före en annan människas liv.

4. Turisters okunskap bromsar utvecklingen

Problemet enligt Elsie James, en kanadensisk kvinna engagerad i IPPG och mångårig resenär till Nepal, är att många turister endast är intresserade av priset och jämför med inköpet av ett kylskåp.

”Om man köper ett kylskåp tar man oftast inte det billigaste, utan man frågar försäljaren om kvalitet, hållbarhet och garantier innan du bestämmer sig”, säger Elsie.

”Men när det handlar om att köpa en tjänst, så verkar många turister som kommer till Nepal endast bry sig om att hitta det lägsta priset. De tänker inte på vilka konsekvenser det får för personen som ska utföra arbetet med en tung börda, låg lön och utan försäkring. Många glömmer bort vad som händer med de anhöriga om bäraren dör eller inte längre kan jobba. Det finns inga sociala skyddsnät i Nepal utöver familjen.”

Backpackers som reser runt i Nepal passar ofta på att göra någon av de klassiska vandringarna i bergen. Många backpackers reser runt med en liten plånbok och detta kan bidra till exploateringen av fattiga, när fattigdomen blir ett mått på äktheten. I backpackerkulturen ska man helst komma undan så billigt som möjligt och allra helst gratis då detta blir ett kvitto på den äkta relationen mellan turist och lokalbefolkning. Men att resa som backpacker i fattiga länder är ett uttryck för en maktordning precis som annan turism, där några få har privilegiet att röra sig fritt i världen.

IPPG är en ideell organisation arbetar för att förbättra villkoren för bärare i bergen inom turismindustrin över hela världen. Det innefattar bärare som arbetar för enskilda vandare, organiserade grupper, bergsexpeditioner och de som förser tehus med proviant. Målet är att se till så att bärare får kläder, skor, skydd, mat och försäkringar anpassade för förhållandena i bergen. IPPG stödjer bland annat en klädbank som drivs av den nepalesiska organisationen Porters' Progress, där bärare kan låna kläder och utrustning. Klädbanken startade 2004 med ett fåtal plagg och idag erbjuder de sovsäckar, jackor, kängor och solglasögon till hundratals bärare varje säsong.

Klädbanken i Kathmandu visas av Arjun Chhatkuli, som arbetar ideellt för Porters' Progress.

”Vi behöver jätte, jätte, jättemycket utrustning!”, utbrister Arjun.

”Vi behöver framförallt skor. Skor håller endast i ett halvår, eftersom de slits fort när bärarna har så tung packning. Vi är också i behov av volontärer för att utbilda bärarna i första hjälpen och grundläggande språkkunskaper i engelska, franska och spanska. Om bärarna har en idé om hur de kan förklara sina hälsoproblem på turisternas språk, kommer de också göra det.”

Enligt Arjun kan man som resenär göra stor skillnad bara man bryr sig..

”Kom till Nepal, vandra och anlita en bärare från ett registrerat trekkingföretag. Inte från hotellet. Inte på resebolaget eller killen på gatan. Kolla upp företagets policydokument och kolla om de verkligen gör vad de lovar.”

5. Demokrati gav förbättring

Ram Sapkota har sitt kontor i det livliga turistkvarteret Thamel i Kathmandu. Tidigare arbetade han både som bärare och guide, men sedan fem år tillbaka har han startat ett eget trekkingföretag. Ram berättar om sin livshistoria och att arbetsförhållandena har blivit något bättre de senaste fyra till fem åren:

”När jag började arbeta som bärare för fjorton år sedan tjänade jag endast 70 rupies (cirka 7 kronor) om dagen och jag bar mellan 50 och 60 kg. Utöver det fick vi mat, men annars så var det på egen risk att arbeta som bärare”, berättar Ram.

”Jag vill inte påstå att situationen är bra idag, men det går inte att jämföra med hur det var då. Då var det ingen som pratade om bärares rättigheter. Idag har de flesta trekkingföretagen en försäkring för sina bärare, lönen har blivit högre och de flesta bär mellan 30 och 40 kg. Men det är fortfarande bärare som dör under vandringar, eftersom det är ett riskfyllt arbete att vistas i bergen på den höga höjden och där vädret kan ändras väldigt snabbt.”

Enligt Ram kom en markant förbättring för bärare för två år sedan, när demokrati infördes i landet och fackföreningen All Tourism Workers Union bildades. Facket förhandlar med trekkingföretagen och med arbetsgivarorganisationen Trekking Agencies' Association of Nepal (TAAN). Fackföreningen har fått upp minimilönen för bärare till 500 rupies (50 kr) om dagen. Minimilönen skiljer sig åt mellan olika trekkingområden och i Everestregionen är den något högre. Men levnadskostnaderna i Nepal har stigit de senaste åren och enligt facket är den nuvarande minimilönen inte en lön en bärare kan leva på. De förhandlar med TAAN och regeringen om att höja minimilönen till 1000 rupies om dagen.

”Men facket kan inte kontrollera allting”, säger Ram.

”Det finns fortfarande problem med *big houses*, stora företag som fungerar som en turismaffia och som tar bra betalt av turisterna medan de betalar mycket lite till bärarna. Jag känner även till svenska researrangörer, som anlitar dessa storföretag. När jag vandrade förra året frågade jag en av deras bärare och han fick endast 300 rupies (30 kr) om dagen.”

”Det finns också problem med oregistrerade företag som har en hemsida på nätet, men som inte betalar någon skatt. De har också väldigt dåliga arbetsvillkor för bärare och inga försäkringar. Men det är förstås billigt!”

Däremot finns det många små trekkingföretag som arbetar för en mer hållbar turism. Rams företag Mountain Delight är ett exempel på detta.

”Det finns hundratals trekkingområden i Nepal som är utforskade”, säger Ram.

”Jag försöker att utveckla vandring i nya regioner *off the beaten path*, där det inte är lika exploaterat. Byarna kring Everest och Annapurna har det gott ställt numera och jag vill att inkomsterna från turismen ska kunna komma fler människor till godo. Jag vill också utveckla byturismen, med boende hemma hos familjer och jag försöker ha en lokal bärare från området och använda lokalt producerad mat. Sedan ger mitt företag även bidrag till skolor i byarna.”

6. Kvinnliga bärare och guider

3 Sisters Adventures är ett annat exempel på ett företag som arbetar med hållbar turism. Företaget drivs av de tre nepalesiska systrarna Lucky, Dicky och Nicky Chhetri. De arbetar för att stärka kvinnor och utveckla turismen i mer avlägsna delar av Nepal. Två gånger om året utbildar de kvinnor till trekkingguider. Efter utbildningen får de arbeta som traineeguider och bärare tills de blivit tillräckligt erfarna. 3 Sisters har även vidareutbildning i alpinism och bergsklättring. Dicky Chhetri berättar om 3 Sisters verksamhet från balkongen på företagets gästhus i Pokhara med utsikt över den vackra sjön.

”Vi vill ha hög kvalitet på våra trekkingturer och vår guideutbildning är hårdare än andra liknande utbildningar i Nepal. Tjejerna kommer oftast från avlägsna bergsområden och vet oftast inte mycket om turism och hur det är att jobba som guide, berättar Dicky. Vi lär dem bland annat bergssäkerhet och vilken utrustning de behöver. En del av tjejerna har till exempel aldrig haft på sig ett par byxor innan de kommer till oss och vi har en klädbank där de kan låna kläder och skor. Vi har även fått kläder från Porters’ Progress och det är vi tacksamma för. I dag är det accepterat för tjejerna att lämna sina familjer och arbeta som guide. Familjerna är stolta och tycker att deras döttrar är speciella som får se så mycket och deras status i familjen stiger.”

När trekkingföretaget startades för tio år sedan var det annorlunda. Systrarna drev ett mindre gästhus det var på grund av efterfrågan från kvinnliga vandrare som de började med trekkingturer. Dicky gick en kurs i hur man startar ett trekkingföretag och hon var den enda kvinnan bland de hundra deltagarna.

”Det var jobbigt. Det var ingen som trodde att jag skulle klara kursen som kvinna och allra minst starta ett företag. De tyckte att jag var galen! Idag beundrar de flesta människor våra guider och är stolta över oss”, berättar Dicky.

”Vårt mål är att alla kvinnor ska bli självständiga. När de är självständiga kan de göra så mycket bra saker för sig själva, sin familj och sin by.”

7. Svenska researrangörer

Vad gör då svenska researrangörer? Det finns många små researrangörer på den svenska marknaden, som anordnar resor till Nepal med hållbarhetsprofil. Under mars 2009 skickades en enkät ut om etisk turism ut till nio svenska researrangörer, för att undersöka deras arbete med sociala frågor kopplat till bärares arbetsförhållanden i Nepal. Sex företag svarade på enkäten och nedan följer en sammanställning av deras svar, sammanvävt med information som finns på respektive företags hemsida. Det kan förekomma att företagen även gör fler saker som inte kommer med i denna rapport, eftersom de valt att inte kommunicera detta externt. Tre företag valde att inte svara på enkäten; Swed-Asia Travels, Trackers och Äventyrsresor.

Alla företagen försöker bedriva etisk turism på ett eller annat sätt i Nepal. Ingen har dock angett hur kontroll och uppföljning sker, förutom om en resenär skulle anmäla en händelse. Det är bra när researrangörer anlitar lokala guider och bärare, erbjuder boende hos familjer, i lokalägda hotell, samt att de främjar andra färdmedel än flyg. På så sätt stannar en större del av pengarna i landet och hos mindre aktörer. Däremot finns det ingen garanti för att de som arbetar på de företag i Nepal som anlitas har anständiga arbetsvillkor, då korruption är ganska vanligt i landet.

Carpe Adventures

Carpe Adventures arbetar med en samarbetspartner som har en uppförandekod för etisk turism. Deras nuvarande samarbetspartner har även en bärarpolicy, där det finns definierade krav på bärarnas rättigheter. De har en minimiålder på 18 år för bärare. De lånar ut kläder till bärare som de sedan får betala av. De ger inga kläder gratis till bärare, eftersom ett lån ger en bättre garanti på bärarens intresse av att fortsätta arbeta med företaget. De definierar också vilka löner bärarna får beroende på område (400-650 rupies/dag). Standard för måltider och boende är definierat. Maxvikt är satt till 35 kg och 30 kg på högre höjder. De har en försäkring för bärarna och ser för närvarande över att förbättra denna. De arbetar även med att informera resenärerna om bärarnas situation.

Carpe Adventures informerar sina kunder om ett antal stödprojekt i Nepal som de kan bidra med pengar till. Carpe Adventures kommer även i framtiden matcha det bidrag varje resenär ger, med pengar från företaget upp till ett maxbelopp på 500 kr. Carpe Adventures samarbetspartner i Nepal är medlem i organisationerna The International Ecotourism Society (TIES), Sustainable Travel International (STI) och International Institute For Peace through Tourism (IIPT).

Far Away Adventures

Far Away Adventures samarbetar med ett nepalesiskt företag som anlitar kvinnliga trekkingguider och bärare (3 Sisters Adventures). Företagets mål är att samtliga guideföretag i Nepal ska ha kvinnliga anställda såväl på kontor som ute i fält. Dessutom vill de se bättre arbetsvillkor för bärare och guider ute i fält som idag ofta jobbar under för tuffa förhållanden med för dåliga löner. De vill även se att samtliga guider får en bättre och bredare utbildning.

Far Away Adventures skänker fem procent av vinsten till lokala projekt i Nepal. Far Away Adventures har även startat en kajakklubb för nepalesiska tjejer, där företaget vill hjälpa tjejer att komma in i kajaksporten och få chans att utbilda sig till raftingguider. För att minska koldioxidutsläppen rekommenderar Far Away Adventures flyg med så få mellanlandningar som möjligt. De erbjuder även miljövänliga alternativ till inrikesflygresor. De informerar turisterna om klädkultur, hur man gör vid fotografering och avråder från att ge pengar till tiggare.

Gränslösa Resor

Gränslösa Resor efterstavar små resegrupper med en färdledare som talar ett skandinaviskt språk. De informerar resenären innan avresan om hur man visar respekt för kulturen genom klädval, vid fotografering osv. Gränslösa resor har inte beskrivit i enkäten hur de arbetar för att säkerställa bärarens rättigheter.

Hi On Life

Hi On Life arbetar med en samarbetspartner, som har en uppförandekod gällande bärare. De använder bärare som kommer från den lokala bergsregionen där vandringen sker. De garanterar att deras personal behandlas väl och har rätt utrustning. De förser personalen med sovsäckar, kläder och skor och de har en maximal vikt på 25 kg för bärare. De samarbetar även med det svenska klädföretaget Swedemount, som sponsrar med kläder till bärare.

Hi On Life har som mål att hjälpa barnen i de områden de vandrar till genom att stödja familjer ekonomiskt och praktiskt. I framtiden kommer de att erbjuda fler turer där man bor i tält istället för att bo på tehus, för att sprida inkomsterna från turismen till fler personer utanför de etablerade trekkinglederna. Hi On Life avser även att avsätta en del av varje resenärs inbetalning till deras projekt i en fadderby och för handikappade barn.

Läs och Res

Läs och Res försöker få så mycket som möjligt av pengarna att gå till vanliga människor i Nepal genom att använda lokala transporter, reseledare, tolkar och lokalt ägda småhotell. De har även familjeboenden på en del av sina resor, vilka de bryter med jämna mellanrum för att familjerna inte ska bli beroende av företaget. Reseledaren är direkt anställd av Läs och Res och därmed har de kontroll över hans/hennes arbetssituation. Reseledare får regelbundet information om etiska frågor via mejl och på en reseledarkonferens som hålls vart fjärde år. Arbetsvillkoren för de som reseledaren anställer; lokala guider, tolkar, bärare osv. får Läs och Res information om genom en reserapport och en ekonomisk rapport som reseledaren sammanställer efter resan. Där framgår det bland annat hur mycket de anställda får i lön och vad som betalas i försäkringsavgifter med mera. Det ska även kontrolleras innan varje trekkingtur att bärarna inte har för tung packning.

Läs och Res är medlemmar i Tourism Concern, en engelsk organisation som arbetar med frågor kring etisk turism.

Pathfinders

Pathfinders vill öka medvetenheten kring miljö och etiska frågor förknippade med internationell reseverksamhet. De samarbetar med små lokala operatörer, som tar ett socialt och miljömässigt ansvar för sina verksamheter. Lokala bärare och personal ska anlitas från det område de reser till. All personal är försäkrad och har fri sjukvård och maximalvikt för bärare är 25 kg. Lönen ska räcka till att försörja familjen och betala barnens skolgång. Pathfinders utvärderar kontinuerligt tillsammans med den lokala samarbetspartnern vilken påverkan resorna har på plats.

Pathfinders samarbetar och stödjer även olika organisationer som arbetar aktivt med miljö- och rättvisefrågor, men ingen organisation specifikt i Nepal. De stödjer IPPG, International Porters Protection Group (IPPG). De rekommenderar resenären att klimatkompensera flygresan. De stödjer även den amerikanska naturskyddsorganisationen Leave No Trace, som arbetar med att informera om hur man etiskt tar ansvar och lämnar så lite spår som möjligt vid friluftsliv, världen över.

8. Råd till researrangörer

Det finns olika organisationer, till exempel IPPG, som arbetar för att förbättra bärarens arbetsförhållanden och hjälpa dem då de råkar illa ut. Men researrangörerna borde arbeta så att dessa situationer inte uppstår från början.

Att införa en uppförandekod eller etisk policy är ett bra sätt att arbeta med frågan. Det är också viktigt att dessa förmedlas till samarbetspartnern i Nepal genom att inkludera dessa i avtal och överenskommelser.

Nedan följer några riktlinjer som den engelska organisationen Tourism Concern tagit fram i samråd med IPPG och med engelska researrangörer. Riktlinjerna är en vägledning för hur researrangörer bör arbeta med bärarens rättigheter och arbetsförhållanden. Alla riktlinjer är inte relevanta och/eller tillämpliga för alla researrangörer och de lokala sociala och ekonomiska förhållandena för varje resmål måste även tas hänsyn till.

1. *Relationen mellan den svenska researrangören och den lokala samarbetspartnern:*

- Svenska researrangörer bör formulera definierade, skrivna krav på bärarens rättigheter som inkluderas i kontrakten eller överenskommelserna med den lokala samarbetspartnern. Detta kan göras i form av en etisk policy eller uppförandekod.
- Ett öppet och transparent kommunikationssystem bör upprättas med samarbetspartnern.
- Flera kontrakt bör undvikas för att förhindra en otydlig ansvarsfördelning och minskad kunskap i frågorna.

2. *Relationen med bärare/guider:*

- Där guider tar ansvar för bärare, bör det finnas rutiner för att få insyn i kommunikationen däremellan för att förhindra maktmissbruk (se punkt 10).

- Överväg att göra guider/ansvariga bärare fast anställda med skrivna kontrakt för att säkerställa att företagets policy angående bärare följs.
 - Guider/ansvarig bärare bör ha befogenheter att använda resurser för att betala evakuering och behandling av bärare ifall de skulle insjukna eller skadas, utan att deras eget arvode påverkas. Tydliga riktlinjer för hur detta görs bör kommuniceras.
3. *Kommunikation med bärargrupper:*
- Där så är möjligt, till exempel där bärarorganisationer finns, bör en direkt kommunikation med dessa upprättas och bärare bör involveras i beslutsprocessen.
 - Bärarorganisationer, där arbetet cirkulerar mellan medlemmarna, bör prioriteras (för att minska korruption).
4. *Anställningsvillkor och speciella förmåner:*
- Bärare bör anställas genom formella kontrakt, där arbetsvillkoren med rättigheter och skyldigheter på kort sikt (för varje vandring eller säsong) och på längre sikt definieras. Detta kan formuleras i ett skriftligt kontrakt, med förståeligt språkbruk, eller muntligt. Muntliga kontrakt bör presenteras för alla bärare samtidigt, så att de kan vittna om och godkänna villkoren tillsammans.
 - Anställningskontrakten bör innehålla försäkringsvillkor som täcker sjukdom, olyckor/invaliditet och/eller arbetslöshetsförmåner under lågsäsong.
 - En minimiålder för bärare bör anges (förslagsvis 16 år) där vikterna bör anpassas efter ålder.
5. *Löner:*
- Bärare bör betalas en skälig lön. Lönen bör baseras på fakta om den lokala ekonomiska situationen och medellöner i landet. Lönen bör sättas i samråd med bärarorganisationer och andra ideella organisationer, där förhållandena för varje specifik vandring tas i anspråk.
 - Bärarna bör få provision för mat och boende under vandringen så att de inte behöver bekosta detta med sin lön.
6. *Utbildning:*
- Utbildning för bärare bör täcka grundläggande säkerhetsfrågor, med fokus både på bärarens och turistens hälsa (till exempel symptomen vid höjdsjuka).
 - Möjligheter till vidareutbildning bör erbjudas de bärare som vill gå vidare i sin karriär och personliga utveckling.
7. *Utrustning:*
- Utrustning anpassad för de olika stadierna i en vandring bör tillhandahållas till bärarna, inklusive till exempel tält, regnkläder, bärutrustning och bränsle till matlagning.
8. *Vikter:*
- En maxvikt bör definieras och bärare bör inte bli tillfrågade att bära mer än detta under normala förhållanden. Om bärare ombeds bära mer under

speciella omständigheter, bör detta ändå inte överstiga en viss vikt och de bör få extra ersättning för detta.

- Maxviken bör inkludera bärarens egna personliga tillhörigheter.
- När yngre bärare används bör deras vikter vara anpassade till deras ålder.

9. Resenärens medvetenhet och beteende:

- Resenären bör få detaljerad information innan vandringen för att förstå bärarens situation och deras arbetsförhållanden för att sedan kunna bete sig ansvarsfullt under vandringen.
- Bärare och resenär bör introduceras till varandra med namn innan vandringen och varje bärare bör få en specifik resenär som följeslagare.

10. Kontroll:

- Alla resenärer bör göra en utvärdering efter resan, där det finns frågor om bärarnas arbetsförhållanden.
- Researrangören bör göra besök, om möjligt oannonserade, för att säkerställa att villkoren följs. De bör även delta på trekkingresorna för att med egna ögon se bärarnas arbetsförhållanden.
- Representanter för bärare bör rådfrågas, till exempel genom att ha briefing efter vandringar.

International Porter Protection Group har även fem liknande riktlinjer på sin hemsida.

Det är viktigt att tydliga riktlinjer definieras och kommuniceras till alla parter, såväl bärarna som turisterna. Brister i detta har lett till många dödsfall. Exemplet med bäraren Nisan som beskrevs tidigare visar vad som kan hända när tydliga riktlinjer avsaknas.

Researrangörer bör även klart och tydligt ta ställning för organisationsfriheten och rätten till kollektiva förhandlingar i exempelvis en uppförandekod. Det är ofta fackföreningar som har den bästa kontrollen av arbetsförhållandena på plats. De som bäst känner till arbetsförhållandena är bärarna och därför är det också bra att de får vara delaktiga vid kontrollarbetet. När bärare intervjuas ska de inte riskera att bestraffas för de problem de lyfter, genom att till exempel bli av med jobbet eller inte anställas igen.

Istället för att fråga samarbetspartnern om de betalar olycksfallsförsäkringar, fråga om vilka försäkringar de betalar för att få ett grepp om hur väl de känner till de lagliga kraven i landet. Samarbeta då det är möjligt med myndigheter, lokala fackföreningar och relevanta enskilda organisationer vid besök.

9. Råd till resenären

Ofta kan organiserade trekkingresor i Nepal kosta ganska mycket och det är viktigt att man som resenär försäkras sig om vad man får för pengarna. För att säkerställa att din researrangör har bra arbetsvillkor för sina bärare kan du till exempel ställa följande frågor:

1. Följer researrangören Tourism Concerns riktlinjer för bärarens säkerhet? (se ovan)
2. Vilken är researrangörens policy avseende utrustning och säkerhet för bärarna?

3. Vad gör de för att säkerställa att den egna personalen får rätt utbildning för att se efter bärarnas rättigheter?
4. Vad är researrangörens riktlinjer för utbildning och kontroll hos samarbetspartners i Nepal angående bärarnas rättigheter?
5. Frågar de om bärarnas arbetssituation i utvärderingen efter trekkingturen?

Om du ser en bärare behandlas illa tveka inte att påpeka detta på plats och efter hemkomsten.

Det går även att skänka kläder, skor och solglasögon till klädbanker i Nepal, som lånar ut kläder till bärare. Tänk på att nepaleser generellt har mycket mindre storlekar än västerlänningar. Det finns i dagsläget fyra klädlager för bärare i Nepal; två i Kathmandu, en som drivs av Porters' Progress och en som drivs av The Mountain Fund. De andra två klädlagren finns i Lukla och i Syabrubensi. Det är alltid brist på kläder och det går att skänka kläder på plats eller skicka med post (tänk då på att betala tullavgifter).

I Nepal kan du besöka Kathmandu Environmental Education Project (KEEP), som arbetar för att ge opartisk information till resenärer och för att bevara naturen och kulturen i Nepal genom en turism som har minimal påverkan.

Tänk på att allt du gör under resan lämnar avtryck! Fler tips på vad du kan göra för att resa på ett mer etiskt sätt är att kontakta nätverket Schyst Resande eller organisationen Fair Trade Center som arbetar med frågorna i Sverige.

10. Slutsatser

Alla måste ta sitt ansvar för att säkerställa att bärarnas mänskliga rättigheter inte kränks med dåliga arbetsförhållanden i form av låga löner och avsaknad av skydd, mat, sjukvård och försäkringar. Många faktorer samverkar och för att åstadkomma en hållbar turism måste researrangörer, lokala samarbetspartners, fackföreningar, resenärer och nationell lagstiftning tillsammans bidra.

Utländska researrangörer kan ha en avgörande roll för att tillgodose bärarens rättigheter. De bör fråga sina samarbetspartners i Nepal hur de behandlar sina bärare, innan de gör affärer med dem. Många av de problem vi står inför borde kunna lösas lokalt i Nepal. Fria fackföreningar är det bästa sättet att reglera arbetsförhållandena lokalt. Det är fackföreningar som har den bästa kontrollen av arbetsförhållandena på plats. När det gäller problem som löner och arbetstider är det på många ställen just genom kollektivförhandlingar som situationen förbättras. Med tanke på vilken viktig roll fackföreningar kan spela är det absolut minsta som researrangör kan göra är att klart och tydligt ta ställning för organisationsfriheten och rätten till kollektiva förhandlingar i exempelvis en uppförandekod.

Under dialogen med svenska researrangörer har en del uttryckt att de inte vill skriva sina samarbetspartners på näsan genom att komma med en uppförandekod med hårda krav.

Men en stor del av kommunikationen är att visa samarbetspartnern att uppförandekoden ofta bara handlar om att följa lagen.

Resenären har också en avgörande roll när det gäller att använda sin konsumentmakt och välja etiska alternativ. Resenärerna ser ju också på plats hur bärarnas rättigheter tillgodoses. Eftersom turismen är en av världens viktigaste och snabbast växande näringar är det viktigt att reflektera över vad resandet egentligen innebär för oss själva, den plats och de människor vi möter. Det tilltagande resandet och valet av nya resmål medför både sociala och miljömässiga problem.

11. Referenser och länkar

- **Fair Trade Center** www.fairtradecenter.se
- **International Porter Protection Group** www.ippg.net
- **Kathmandu Environmental Education Project** www.keepnepal.org
- **Nätverket Rättvis handel** www.rattvishandel.net
- **Schyst resande** www.schystresande.se
- **Tourism Concern** www.tourismconcern.org.uk
- **The Mountain Fund** www.mountainfund.org